

הודעה לעיתונות

מרכז טאוב מפרסם מחקר חדש של נחום בלס על בחינות הבגרות בישראל. המחקר מציג נתונים הבודקים את הטענות על ירידה ברמת הבגרויות ומעלה הצעה לשינוי אופן הבחינות

עם תחילת עונת הבגרויות מפרסם מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל את "בחינות הבגרות בישראל: סוגיות מרכזיות והצעה לרפורמה" – נייר מדיניות של נחום בלס, חוקר חינוך בכיר במרכז טאוב. המחקר מראה כי בשנים האחרונות ניכרה מגמת שיפור ועלייה באספקטים שונים של בחינות הבגרות, ובניגוד לטענה הנשמעת רבות – אין הוכחה לכך שירידה ברמת הבחינות היא מה שהביא לכך.

הנתון המרכזי בהקשר זה הוא ששיעורי הזכאות לתעודת בגרות של האוכלוסייה הניגשת לבחינות הבגרות עולים בהתמדה. לפי המחקר, שיעור הזכאות לבגרות עלה מ-46 אחוז ב-2006 ל-50 אחוז בשנת 2012. הגידול משמעותי במיוחד לנוכח הגידול בחלק האוכלוסייה של הקבוצות שאינן ניגשות כלל לבחינות (חרדים ותושבי מזרח ירושלים שעלה מ-12% ל-18.5%) והגידול בשיעורם של בעלי צרכים מיוחדים, ששיעורי הניגשים לבגרות בקרבם נמוכים.

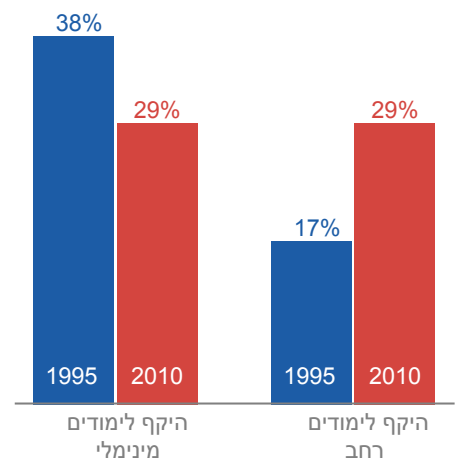
במחקר התגלה כי בין 2006 ל-2012 אחוז הזכאים לבגרות עלה משמעותית במרבית קבוצות האוכלוסייה: יהודים לא-חרדים (מ-57 אחוז ב-2006 ל-67 אחוז ב-2012), ערבים (ללא מזרח ירושלים, מ-35 אחוז ל-42 אחוז) ודרוזים (מ-44 אחוז ל-55 אחוז). עם זאת, בשתי קבוצות אוכלוסייה לא היה כל שינוי באחוז הזכאים לבגרות: חרדים (8 אחוזי זכאות ב-2006 וב-2012) ובדואים (28 אחוז ב-2006 ו-29 אחוז ב-2012).

לדברי בלס, העלייה בשיעור הזכאים לבגרות ככל הנראה אינה נובעת מירידה ברמתן: "אמנם נעשו בעבר שינויים בבחינות, וביניהם צמצום היקף החומר הנדרש (מיקוד) והוספת מועדי ב' וגי' לשיפור הציון, אך כל אלו לא מעידים על כך שרמת הבחינות עצמן ירדה. אין שום עדות מחקרית לכך שהפרמטרים המרכזיים עליהם התלמידים אמורים להיבחן – רמת ההבנה וההעמקה בחומר, כושר הניתוח והיכולת לנסח תשובה – נפגמו, או שהשאלות היום קלות או קשות יותר מהשאלות בעבר".

במחקר של מרכז טאוב התגלה גם כי תלמידי ישראל לא לומדים היום פחות מבעבר, אלא יותר. כפי שאפשר לראות בתרשים 1, בין 1995 ל-2010 ירד שיעור התלמידים הנבחנים במינימום המקצועות והיחידות הנדרשים לשם זכאות לבגרות (21 יחידות לימוד) מ-38 אחוז ל-29 אחוז, ואילו שיעור התלמידים שבחרו ללמוד לבגרות בהיקף רחב (31 יחידות לימוד ויותר) עלה מ-17 אחוז ל-29 אחוז.

מדד נוסף שעשוי להעיד על רמת הזכאים לבגרות הוא ממוצע ציוני המבחן הפסיכומטרי. הפסיכומטרי, בהיותו מבחן מכויל, מאפשר להשוות בין ההישגים של דורות שונים, וירידה בציונים עשויה להעיד על רמה נמוכה יותר של בוגרי המערכת. אך הנתונים מראים שרמת המתקבלים לשנה א' במרבית המוסדות האקדמיים דווקא עלתה (באוניברסיטאות, למשל, הציון הממוצע בבחינה הפסיכומטרית עלה ב-15 נקודות בין 2002 ל-2012: מ-603 נקודות ל-618 נקודות). רק במכללות האקדמיות הלא-מתוקצבות, ששיעור הלומדים בהן עולה בעשור האחרון בהתמדה, רמת המתקבלים ירדה מאוד (מ-553 נקודות ל-532).

תרשים 1
שיעור הניגשים לבחינות הבגרות בהיקף מינימלי
ובהיקף מורחב*, 1995 ו-2010
 כאחוז מכלל הניגשים

* היקף מינימלי – 21 יחידות לימוד, היקף מורחב – 31 יחידות לימוד ומעלה

מקור: נחום בלס, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל נתונים: משרד החינוך

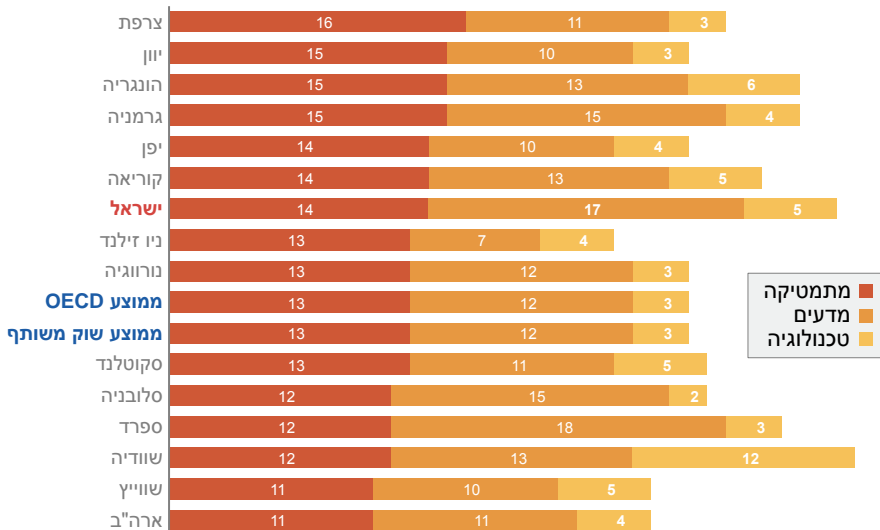
החינוך הטכנולוגי בראי בחינות הבגרות

עוד טענה נפוצה היא שהיקף הוראת המדעים בישראל נמוך. אולם במחקר של מרכז טאוב נבדק חלקן של שעות הלימוד במדעים ובטכנולוגיה בחטיבות הביניים (גילאי 12–14) לפי נתוני ה-OECD, והתברר שהוא בין הגבוהים במדינות המערב (תרשים 2).

תרשים 2

אחוז שעות הלימוד המוקדשות למתמטיקה, למדעים ולטכנולוגיה, 2010

כאחוז מכלל שעות הלימוד לגילאי 12–14, מדינות נבחרות ב-OECD ובשוק המשותף

מקור: נחום בלס, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל
נתונים: OECD, 2013

נוסף לכך, בלס מצא כי בין השנים 1995 ל-2010 גדלו שיעורי הניגשים לבגרות במתמטיקה, בפיזיקה ובביוטכנולוגיה, כמו גם שיעורי העוברים והמצטיינים במקצועות אלו. למעשה, גידול זה עלה בהרבה על הגידול במספר התלמידים באוכלוסייה הרלוונטית (למעט בכימיה), כך שנראה שבמקום לדבר על משבר בהוראת המדעים, ראוי לדבר על הישג משמעותי.

הצעה לרפורמה בבחינות הבגרות

גורמים שונים משמיעים חדשות לבקרים טענות נגד בחינות הבגרות במתכונתן הנוכחית, למשל שהן מרדדות את התהליך הלימודי החינוכי ואינן מייצגות את תחומי הידע והכישורים הנדרשים לבוגר המערכת בחייו העתידיים, וגם שתפעולן יקר והן גורמות לבזבוז אדיר של ימי לימוד.

בניסיון להתמודד עם הטענות הללו הועלו במרוצת השנים הצעות רבות לרפורמות בבחינות הבגרות, אולם רובן לא ניסו לשנות מן השורש את הצורך בבחינות בגרות חיצוניות. לעומת זאת, חוקר מרכז טאוב נחום בלס מציע במחקרו הצעה מרחיקת לכת, שלפיה תעודת הבגרות תורכב משלושה חלקים:

- **חלק הכלים** – יכלול מקצועות שהם כלים חיוניים להשתלבות חברתית ותעסוקתית בחברה: שפת אם, שפה זרה, אזרחות, כישורי מחשב ואולי אף מתמטיקה. המבחנים בחלק זה יהיו ממוחשבים ויערכו במרכזי בחינה ארציים. כל נבחן יוכל לגשת למבחן כמה פעמים שירצה ומתי שירצה, והציון הטוב ביותר ייחשב לו בתעודת הבגרות.

- **חלק הידע** – יכלול את כל שאר מקצועות החובה והבחירה. הציון בחלק זה יינתן בבית הספר ויורכב ממוצע ציוני התלמיד במקצוע בשלוש שנות הלימוד האחרונות. ציון הגמר ייקח בחשבון את רמת הקושי וההעמקה במקצוע ויתבסס על דרכי ההערכה בכל מוסד חינוכי: מבחני סוף שנה בלבד, מבחנים ופרויקטים, פרויקטים עצמאיים וכו'.

- **חלק הערכים** – יכלול הערכת התלמיד בתחומים התנהגותיים-ערכיים, כמו התנדבות, מאמץ והתמדה.

אימוץ שיטת הבחינות המוצעת יכול לשמור על ערך התעודה כגורם מעורר מוטיבציה (התלמידים יצטרכו להקדיש את מלוא המאמץ ללימודים במשך שלוש שנים, ולא רק לקראת הבחינה), ולהותיר על כנו את תפקידה כגורם ממיין במוסדות להשכלה גבוהה. בד בבד עשויה התכנית החדשה לחסוך מאות מיליוני שקלים המוקצים לתהליך כתיבת הבחינות ועריכתן ולתשלום גמולי הכנה לבגרות למורים, ואף לבסס את חשיבות ההיבט החינוכי והערכי בפעולת בית הספר.

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, בראשות פרופ' דן בן-דוד, הוא מוסד עצמאי ולא-מפלגתי למחקר חברתי-כלכלי היושב בירושלים. המרכז מעניק למקבלי החלטות המובילים בארץ ולציבור הרחב מבט-על בתחומי הכלכלה והחברה. הצוות המקצועי של המרכז והצוותים הבינתחומיים – הכוללים חוקרים בולטים מהאקדמיה ומומחים מובילים מתחומי המדיניות – עורכים מחקרים ומציעים המלצות למדיניות בסוגיות החברתיות-כלכליות המרכזיות שהמדינה ניצבת מולן.

לפרטים נוספים ולתיאום ריאיון נא לפנות לגל בן דור, מנהלת שיווק ותקשורת במרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל: 054-4642333.